

UDK (UDC): 930.25.000.34

Jovan P. Popović*

DA LI SAMO ZAKONODAVNO USTROJSTVO ARHIVSKE DELATNOSTI TREBA DA BUDE JEDINI PREDUSLOV USPJEŠNE ZAŠTITE ARHIVSKE GRAĐE?

Izvleček:

Ali je arhivska zakonodaja edini pogoj za uspešno zaščito arhivskega gradiva?

Arhivska zakonodaja je eden od osnovnih stebrov uspešnega opravljanja arhivske dejavnosti. Države urejajo svojo nacionalno arhivsko zakonodajo samostojno. Za oblikovanje arhivskih predpisov uporabljajo lastne izkušnje, znanstvene dosežke na tem področju, izkušnje drugih držav, priporočila ICA idr. S pojavom elektronskih zapisov je prišlo do težav, saj klasična metodologija ne ustreza »novemu gradivu«, zato se je stroka ukvarjala bolj s teoretičnimi kot praktičnimi razsežnostmi. Kaj je storiti tam, kjer obstajajo pravni okviri in so potrebne hitre reakcije? Priporočila arhivskih združenj niso niti zakonskega niti obveznega značaja, toda pri reševanju določenih problemov ter iskanju rešitev je vselej koristno slediti priporočilom Mednarodnega arhivskega sveta. Obstajajo pa tudi priporočila in konvencije svetovnih, evropskih ali lokalnih arhivskih in drugih organizacij (npr. OZN, Unesco idr.), od katerih so nekatere obveznega značaja (z ratifikacijo ali brez nje), druge pa svetovalnega.

Ključne besede:

arhivsko gradivo, pravo, ustava, zakonski in podzakonski predpisi, arhivska zakonodaja, hierarhija v sprejemanju, uporabi in spoštovanju zakonskih in podzakonskih predpisov, odgovornost za nespoštovanje zakonskih predpisov.

Abstract:

Is Archival Legislation the Only Regulatory Condition for the Successful Protection of Archives?

Archival legislation is one of the basic standards for the successful performance of archival activities. Countries adopt their own national archival legislations. In doing so, they rely on their own experiences, professional achievements in this field, experiences of other foreign states, ICA recommendations and so on. The archivists have to answer the following question: »What to do when there is no legal framework and the profession needs to act quickly?« Recommendations of professional associations are not obligatory since they are not legal documents. But, it is always useful to implement them in order to overcome issues when they come up. Archival services should always follow the manuals and recommendations of the International Council on Archives, as well as relevant international, European or national archival and other organizations (like UN, Unesco, etc.). Some of the recommendations are obligatory, others are instructional.

Key words:

archives, law, constitution, legal and sub legal regulations, archival legislation, hierarchy in passing, using and respecting legal and sub legal regulations, responsibility for the disregard of the legal regulations.

Prisutna je činjenica da je velika količina arhivske građe iz ranijih vekova sačuvana, iako nije uvek postojalo arhivsko zakonodavstvo. Logično je zapitati se,

---

* Jovan P. Popović, advokat i publicista, Bulevar Despota Štefana 34/4, 11000 Beograd, Srbija.

koje su to prirodne i društvene sile koje su doprinele da se ta građa spase sve do današnjih dana. Pravo je umeće sačuvati arhivsku građu.

Na svet se dolazi i odlazi po prirodnim zakonima a u njemu živi po društvenim pravilima. Čovek ne dolazi na svet po svom izboru, ali zato svoj život određuje sam. Čovek je kao deo društva i prirode dužan da poštuje društvena pravila i da se povinuje prirodnim pravilima. Priroda uči život, a društvo ga kultiviše. Priroda nije savršena, te je samim time ljudima teško da opstanu, a pogotovu onima koji ne poštuju te »sile«.

O uređenju načina života ljudi i njihovim pravima i obavezama staraju se prava i pravni propisi njihovih društvenih zajednica, pre svih država. Nijedan oblik društvene delatnosti ne može se zamisliti bez zakonske regulative.

Arhivsko zakonodavstvo bi bilo skup zakona i pravnih regulativa, koje upravljaju očuvanjem, korišćenjem i zaštitom arhivske građe i organizacijom arhiva u državi. Ono je deo prava, a pravo bi bilo skup pravnih propisanih ili utvrđenih pravila od strane države, koja regulišu odnose između ljudi, odnose u ljudskom društvu. Ono pretpostavlja postojanje države kao organizovane zajednice koja obezbeđuje njegovu primenu. Ono izražava volju vladajuće klase. Vladavina prava odnosi se na princip vladavine u kojoj su svi pojedinci, institucije i pravna lica javnog ili privatnog karaktera, uključujući i samu državu, podložni zakonima, koji su javno proglašeni i na podjednak način sprovedeni i poštovani, i koji su usklađeni sa međunarodnim normama o ljudskim pravima i standardima. Vladavina prava takođe pretpostavlja primjenu mera kojima se obezbeđuje princip supremacije, princip jednakosti pred zakonom, njegova pravična primjena, princip podele vlasti, zatim učestvovanje građana u odlučivanju, princip pravne sigurnosti i izbegavanje samovolje. Nestankom države nestaje i pravo.

Sve počinje od ustava zemlje, na osnovu koga se donose zakoni koji regulišu određenu oblast, pa i arhivsku. Naime, donošenje svakog pravnog akta regulisano je nekim drugim, višim pravnim aktom osim ustava koji je samostalan, jer sam reguliše svoje sopstveno stvaranje. Ustav je osnovni zakon jedne zemlje. Njime se uređuju najvažnija pitanja društveno-političkog uređenja. Svi drugi propisi koje donose državni organi moraju biti u skladu sa ustavom.

Posle ustava najvažniji propisi sa najvišom pravnom snagom su zakoni. Zakoni su pravna pravila koja država nameće, kao obavezu svojom prinudom.

Obaveze arhivskih institucija su brojne, a poslovi odgovorni, složeni i osetljivi. Da bi se zaštitila arhivska građa prioritet nadležnosti arhiva bi bio: sprovođenje mera zaštite arhivske građe u arhivu; briga za njenu sigurnost; sređivanje, obrada i objavljivanje; obavljanje stručnog nadzora nad čuvanjem i odabiranjem arhivske građe koja se nalazi van arhiva (u registraturama) i nalaganje mera za njenu zaštitu; preuzimanje javne arhivske građe i smeštaj u arhivske depoe; davanje podataka iz arhivske građe, prepisi i overe dokumenata; zaštitna snimanja (mikrofilmovanje, prenošenje na optičke i druge diskove i sl.); stvaranje uslova i izdavanje arhivske građe na korišćenje; prikupljanje privatne arhivske građe; evidentiranje, obilasci i davanje stručnih uputstava privatnim arhivima i imaćima privatne arhivske građe, saradnja sa drugim arhivskim i srodnim ustanovama; vršenje brojnih evidencija; obavljanje konzervatorskih i restauratorskih poslova; istraživanje arhivske građe u zemlji i inostranstvu; uvođenje novih oblika tehnologija; usavršavanje elektronske tehnologije rada i potpuno ovladavanje metodologiji pristupa, postupka i zaštiti svih oblika elektronskih zapisa; digitalizacija arhivske građe i poštovanje metodologije kod

njenog korišćenja i zaštite; školovanje i stručno usavršavanje arhivističkih kadrova i zaposlenih u pisarnicama-registraturama; priređivanje izložbi; publikovanje časopisa i drugih publikacija; formiranje biblioteka zatvorenog tipa; poštovanje Etičkog kodeksa arhivista; podnošenje prijave nadležnom sudu ili prekršajnom organu za učinjena krivična dela i prekršaje protiv onih počinioca i odgovornih lica koji rade u registraturama, arhivima i dr.

Te nadležnosti proizilaze iz zakonskih i podzakonskih propisa, svakako i internih akata koji uređuju arhivsku delatnost u svakoj državi. Bez zakonodavnog ustrojstva bio bi kaos u svim oblicima društvenih delatnosti, pa i u arhivskoj struci.

Upravo zbog toga značaj arhivskog zakonodavstva je nesumljiv i višestruk u arhivskoj teoriji i praksi. Pre svega zakonodavstvo ima veliki značaj za arhivsku praksu jer pravno postavlja i normira osnivanje i rad arhivske službe i sva važna pitanja iz domena arhivske delatnosti konkretne države.

Za državu ništa nije toliko značajno kao poštovanje zakona, a na drugoj strani ništa ne zaslužuje toliku pažnju koliko ugled zakona. U najboljem slučaju to bi ispalo, da je zakon, sveta naredba koja zapoveda ono što je pošteno, a zabranjuje ono što je tome suprotno. Zakon se donosi radi stvari, a ne radi reči, da bi bio primenjivan, a ne da ostane samo mrtva reč. Arhivsko zakonodavstvo nedvosmisleno, najbolje odslikava, ne samo kako je regulisan pravni sistem zaštite i korišćenja arhivske građe, već i stepen razvoja arhivistike kao nauke, arhivske službe i društvene svesti o potrebi zaštite arhivske građe kao nezamenljivog multidisciplinarnog istorijskog izvora. Raznovrsnost i bogatstvo podataka i informacije o svim društvenim aktivnostima koje su sadržane u arhivskim izvorima, prvorazredni su izvori saznanja o istoriji svakog društva u celini i u njegovim pojedinostima. Otuda je razumljivo što svako društvo posvećuje odgovarajuću pažnju arhivskom zakonodavstvu, a time i arhivskoj službi kao delatnosti od posebnog društvenog interesa.

Svima nama koji se bavimo arhivskim poslovima manje-više je poznat istorijski razvoj arhivske delatnosti, a pogotovu na našim prostorima čak i od vremena kada nije postojalo zakonodavnih arhivskih propisa pa sve do današnjih dana, jer postoje sačuvani dokumenti stari i preko deset stoleća. To se odnosi na srednjovekovne povelje, pa preko dvorskih, crkvenih, notarskih, vlastelinskih, komunalnih i drugih arhiva, da bi istorijskim razvojem i razvojem ljudske civilizacije izrasli u modernu arhivsku službu, a time i moderne arhive. Pobrojani oblici razvoja arhivske delatnosti u svim svojim periodima odigrali su veliku ulogu, kako u stvaranju tih dokumenata tako i u njihovom čuvanju. Česte promene statusa i teritorija ili država odražavale su se na organizaciju i administraciju, koje su i te kako imale uticaj na arhivsku službu i njen razvoj i funkciju.

Dvorske kancelarije i crkveni arhivi sa administrativnim službama smatraju se počecima razvoja arhivskih državnih službi na balkanskim i drugim prostorima.

Samim tim neki vid arhivskog ustrojstva počivao je na etape razvoja od dvorskih, crkvenih, notarskih, komunalnih, vlastelinskih i drugih perioda. Naime, preteče iskustava savremenih arhiva baziraju se na hronološkim stepenima razvoja arhivske delatnosti.

Postavlja se logično pitanje da li je u tim periodima postojalo arhivsko zakonodavstvo? Svakako da nije, ma da se iz sačuvanih izvora, statuta i drugih »nalogodavnih« dokumenta, od pre više vekova pretpostavlja, a ponegde i vidi da su se statutarne odredbe poštovala u onim prostorima u kojima su i donošeni.

Ne ulazeći u detalje da li je, odnosno od kada je, zakonima uređivana zaštita arhivske građe i registraturskog materijala, smatramo da je neophodno saznanje o istoriji razvoja arhiva i arhivske službe u svakoj državi. Time sagledavamo na koji su način pojedina pitanja i problemi iz arhivistike razrešavani. Saznajemo dobra i loša iskustva. Dobra pragmatična iskustva prihvatamo, združujemo sa savremenim metodama i primenjujemo ih, a iz loših izvlačimo pouke. Ta iskustva i saznanja prenosimo u svoja zakonodavstva.

Zbog značaja arhivske delatnosti, bez obzira na pozicije arhiva u raznim zemljama sveta, različite političke sisteme, neujednačene stepene tehničko-tehnološkog razvoja i slično, države moraju biti zainteresovane kako im funkcionišu arhivske službe u vršenju delatnosti koja je od posebnog interesa.

Sa zadovoljstvom arhivisti se pitaju, obzirom da im to nije dovoljno znano, na osnovu kojih elemenata, kao i na koji je način sačuvana arhivska građa tih desetovekovnih perioda, vremena kada nije postojalo zakonodavno uređenje zaštite arhivske građe. Verovatno da je bila prisutna savest i svest onih koji su radili na tim poslovima pa su sami izgrađivali svoja individualna shvatanja, i ocenjivali koliko može biti vredna arhivska građa za tadašnje i buduće generacije. Na drugoj strani u periodima i vremenima kada je postojalo arhivsko zakonodavstvo, uništena ili nestala je ogromna količina arhivske građe čime su ostali nepokriveni istorijskim izvorima vremenski periodi čak i o postojanju i ustrojstvu države odnosno njenih organa.

Proučavanje istorije arhiva i arhivske službe kroz nastanak, razvoj, delatnost i dr., omogućava da se upoznamo sa njenom genezom, i time spoznamo razvoj arhiva i arhivske službe i razvoj arhivističke misli, za periode koje istražujemo. Ta saznanja omogućavaju nam i sagledavanje društvenog odnosa prema arhivskoj delatnosti (kako je i u kojoj meri cenjena arhivska delatnost).

Kako se svaka nauka najviše razlikuje po svojim metodama, objektu, predmetu rada, i zadacima to arhivistika ima razloga i treba da se naziva posebnom naukom. Ona se temelji na naučno-istraživačkom radu. Dok je arhivistika bila u razvoju odnosno dok su arhivi svoju delatnost ograničavali na preuzimanje, smeštaj i izdavanje arhivske građe na korišćenje, normalno je bilo što se smatrala pomoćnom istorijskom naukom. Stanje se promenilo. Arhivistika je nauka, što potvrđuju svi arhivistički priručnici širom sveta i savremene enciklopedije, kao i postojanje naučnih institucija koje »naučno proučavaju« probleme i pitanja iz arhivistike i stvaranje univerzitetskih kadrova koji kasnije postaju nosioci tih istraživanja. To se dešava i na prostorima Balkana.

Stoga u arhivistici kao nauci arhivsko zakonodavstvo moglo bi imati posebno mesto.

I danas postoji dosta nerešenih pitanja. Naime, mi se danas ne susrećemo samo sa tradicionalnim oblikom dokumenata, gde zapisana informacija postoji kao fizička jedinica i služi odmah kao dokaz, jer se nalazi na papiru, a nasuprot tome, elektronski oblici zapisa imaju vrlo malo fizičkih obeležja, koji su svojstveni tradicionalnim oblicima zapisa. Upravo zbog toga oblik zapisa je vrlo bitan element, da bi se iz njega po posebnom postupku stiglo do njegovog sadržaja, pa ipak, treba pristupiti elektronskom načinu poslovanja, jer se njime sve sfere društvene delatnosti, pa i arhivska, bave u dve trećine civilizovanog sveta.

Sa ograničenjem produkcije papirnih dokumenata i prenosom važnih podataka u elektronski oblik, uslovi rada značajno se poboljšavaju. Dokumenta su korisnicima, bez obzira na kojoj su lokaciji dostupni kad god požele. Troškovi vezani za gubitak

vremena pri traženju dokumenata, umnožavanju, distribuciji i čuvanju ostaju samo neprijatna uspomena.

Osavremenjavanjem arhivske službe u skladu sa revolucionarnim razvojem tehnologije, novih oblika međuljudske komunikacije i novih elektronskih oblika zapisa, nameću se nužno nova rešenja koja moraju da odgovore imperativu vremena. Novi propisi moraju da daju savremena rešenja. Naime, u većini zemalja već je normativno regulisano »elektronsko poslovanje i arhiviranje«. U tim propisima posebno značajni su uslovi koji se utvrđuju za elektronsko arhiviranje takve građe. Ti arhivirani elektronski podaci i dokumenti imaju valjanost dokaznog sredstva kako u sudskom i upravnom postupku tako i u računovodstveno-inspekcijskim i drugim postupcima. Elektronski oblik zapisa je jednako ravan pisanom obliku na papiru, svakako ukoliko su oni dostupni, čitljivi i podesni za kasniju upotrebu. No, ipak i pored pravne i čitljive valjanosti tih zapisa, smatramo da se još uvek određena građa mora čuvati uporedo u papirnom obliku.

Države koje nisu zakonski regulisale pitanja elektronskog poslovanja i arhiviranja to moraju uraditi u najskorije vreme, kako bi išle u korak sa ostalim državama koje su to uglavnom već i uradile. Jedan od osnovnih stubova uspješnog obavljanja arhivske djelatnosti je arhivsko zakonodavstvo.

Takođe i digitalni oblik omogućava da svaki papirni dokument koji je od značaja u bilo kom upotrebnom smislu bude konvertovan u rasterski oblik. On ispravnim kodiranjem omogućava brzo pronalaženje bilo kog dokumenta koji je digitalizovan.

Sve ove elemente treba pravno urediti kako kroz osnovne materijalne zakone, tako i kroz zakone o elektronskom dokumentu i zakone o elektronskom potpisu i dr. jer se oni ne stvaraju ni za potrebe arhivista ni za neke buduće istraživače. U većini zemalja sa prostora bivše SFRJ to je već propisano.

Posebno je važno da svaki dokumenat bude valjan i verodostojan, jer ako nije tako često dolazi do prenošenja neistina, čime se krivotvori istorija. Istorija je od vankada na ovim »našim prostorima« bila pod nadzorom političke elite pogotovu historiografija pa i naučna. Nekada su postojali mitovi, bogovi i dr. a danas umesto njih državne elite, stranke, ideologije... To nosi neminovne posledice neželjene i opasne, jer krivotvorenjem prošlosti dolazi se do zaborava. A zaborav vodi ka gubitku identiteta, što je velika opasnost za male narode i male države. Danas pojedine stranke i »slobodni« istoričari skoro da izjednačavaju recimo četnike i patizane, partizane i ustaše, domobrane i partizane i sl., a neki idu toliko daleko da skoro izjednačavaju komunizam i fašizam. Da ne bi bilo krivotvorenja i laži arhivski dokumenti trebalo bi da budu svedoci istine. Krivotvorenje i laži su u krivičnim zakonima predviđeni kao teška krivična dela. Da nije to zakonima predviđeno bilo bi daleko više laži i falsifikata.

U svakoj zemlji primjenjuje se domaće i međunarodno zakonodavstvo. Domaće zakonodavstvo je imperativ, i mora se poštovati. Međunarodno zakonodavstvo se ratifikuje odlukama zakonodavnih organa vlasti u skupštinama-parlamentima, od kada ima istu pravnu snagu kao i domaće zakonodavstvo.

***

Vrlo karakteristično je i to da arhivisti znaju da ocene, šta i kako treba reagovati i o onim predmetima, radnjama i postupcima gde za to ne postoje sasvim uređeni propisi, ali ipak oni se oslanjaju na propise pa makar oni bili nepotpuni ili nejasni, slobodna odlučivanja izbegavaju, i zato dosta pitanja ostane bez odgovora.

Drže se pravne mudrosti »da niko i ništa ne može biti van zakona, niti se može niti sme raditi zaobilazeći zakon«.

Sistem arhivskog zakonodavstva treba da predstavlja koherentnu celinu uzajamno povezanih zakonskih i podzakonskih akata u kojoj zakoni o arhivima i arhivskoj građi predstavljaju jezgro tog sistema. Razrađeni i precizni zakoni i drugi normativni propisi iz oblasti arhivskog zakonodavstva, rezultat su iskustva u arhivskom poslovanju svake zemlje i predstavljaju suštinu njene arhivske politike. Sprovođenje arhivskog zakonodavstva, utvrđivanje struktura arhivskih organizacija i njihovih nadležnosti, kao i materijalno i kadrovsko obezbeđenje za sprovođenje propisanih normi, spada u unutrašnju kompetenciju svake države.

Šta raditi tamo gde ne postoje pravni okviri, a potrebno je brzo reagovati?

Preporuke arhivskih asocijacija nemaju zakonski niti obavezujući karakter, ali je uvek korisno u razrešavanju određenih problema i iznalaženju rešenja prihvatiti i primeniti preporuke i uputstva Međunarodnog arhivskog saveta. Postoje i preporuke i konvencije svetskih, evropskih ili lokalnih arhivskih i drugih organizacija (naprimera: OUN, Unesco i dr), od kojih neke imaju obavezujući karakter (sa ili bez ratifikacije), a druge savetodavni karakter.

U vreme bivše Jugoslavije, Glavni arhivski savet, koga su činili predstavnici saveznog i republičkih arhiva, Vlade i istorijske nauke, donosio je obavezujuća uputstva u korist čuvanja i zaštite arhivske građe i svih zainteresovanih subjekata (imalaca, vlasnika, korisnika i sl.). Glavni arhivski savet iznalazio je za brojne i iskrisle probleme »ad hoc« stručna i korisna rešenja, a sve u cilju očuvanja i zaštite arhivske građe, svakako ne i na štetu zainteresovanih subjekata (imalaca, vlasnika, korisnika i sl.).

Na republičkim nivoima osnivana su arhivska veća koja su donosila svoje preporuke, uputstva i dr. koje su bile prihvatane i primenjivane u svim arhivima konkretne republike. Takođe postojale su i vrlo organizovane arhivske asocijacije kao društva ili savezi, koja su takođe imala veliki uticaj kod razrešenja stručnih, tehničkih i drugih arhivističkih pitanja.

U periodu tranzicije i sada kada smo na »izmaku te etape društvenog sistema« možemo sa sigurnošću reći da se u dovoljnoj meri ne proklamuju arhivska načela, već se arhivi striktno pridržavaju stvorenih iskustava i zakonskih i podzakonskih, kao i internih propisa, ali i putem Interneta koriste iskustva drugih savremenih arhiva i njihovih zakonodavstava. Treba poštovati kulturu razuma i vrlinu pravde kao dva osnovna stuba kod primene zakona u praksi.

Arhivskim zakonodavstvom propisani su kriterijumi za osnivanje i organizaciju rada arhiva (neophodan poslovni i radni prostor, potrebna oprema, oblici finansiranja, kadrovi idr). Samim tim određeni su i subjekti koji su u obavezi da to realizuju, pre svega da iznađu sredstva i isfinansiraju navedene funkcije (iz budžeta države, lokalne samouprave, opštine, grada i sl.). To je preduslov za funkcionisanje, odnosno obavljanje svih nadležnosti arhiva a sve u cilju zaštite, korišćenja i objavljivanja arhivske građe.

Međutim, dosta često u fazi izgradnje ili adaptacije arhiva, nabavci osnovnih sredstava i sredstava rada, iznenadnih nepogoda-šteta i sl. u budžetima nadležnih organa nedostanu finansijska sredstva. Tada arhivi brzo reaguju pa pribegavaju traženju sponzora, gde ponekad i naiđu na razumevanje onih donatora koji ne samo da imaju sredstava, već i razvijenu svest i razumevanje u vrednovanju arhivskih

institucija i njihovih obaveza u očuvanju arhivske građe, kao nezamenljivog kulturnog blaga svake države. Arhivi to rade jer zakonskim odredbama nije propisano šta činiti u tim slučajevima, pa logikom »kada nije uređeno-propisano onda nije ni zabranjeno«, što i omogućava arhivima traženje sponzorstva-donatorstva od strane razumnih subjekata i iznalaženje drugih rešenja.

Isto tako u slučajevima kada se arhivisti susretnu sa nekim složenijim pitanjem ili problemom, a da to nije bliže uređeno zakonskim ili podzakonskim propisima, oni su dužni da konsultuju i druge propise koji posredno uređuju, zadiru, ili su slični arhivskoj delatnosti (biblioteke, muzeji, instituti itd.). Svakako, dobro je porazgovarati i razmeniti mišljenja sa arhivistima iz drugih arhiva u zemlji, pa čak i sa arhivistima iz država u okruženju i šire. U svakom slučaju, nijedno pitanje niti problem, naročito ako je hitne prirode, ne sme biti dugo nerešiv. U takvim situacijama, arhivisti su dužni da koristeći svoju stručnost, savest, stečeno iskustvo uz poštovanje arhivističkog kodeksa i etike diskrecionim pravom odluče u iznalaženju rešenja za konkretni problem.

I na kraju se sa sigurnošću može zaključiti, da se zakonodavno uređenje arhivske delatnosti smatra, u svim državama sveta, glavnim nosiocem i usmerivačem svih aktivnosti, što je i preduslov za zaštitu, korišćenje i objavljivanje arhivske građe. Zato u svim slučajevima predlaganja novih zakona ili njihovih izmena i dopuna, kao i kod izrade podzakonskih propisa, arhivska stručna služba mora biti aktivni činilac kod njihove izrade.

LITERATURA

- Dr. Azem Kožar: »Arhivistika u teoriji i praksi 2«, Arhiv Tuzlanskog kantona, Tuzla 2005.
- Dr. Bogdan Lekić: »Arhivistika«, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2006.
- Dr. Mile Bakić: »Arhivistika«, Istorijski institut Republike Crne Gore, Podgorica 2007.
- Jovan P. Popović: »Zbirka propisa iz arhivske delatnosti« SARJ i Savet za naučno-istraživački rad, Beograd-Zadar 1987.
- Važeći zakonski i podzakonski propisi država sa prostora bivše SFRJ, koji regulišu zaštitu arhivske građe i registraturskog materijala (videti referat: Jovana P. Popovića »Pregled propisa o zaštiti arhivske građe na prostorima Jugoslovenske države od 1918 godine do raspada SFRJ i propisa koji su doneti u novostvorenim državama, ranije republikama SFRJ, do 2007 godine«, Časopis »Tehnični i vsebinski problemi klasičnega i elektronskega arhiviranja«, Maribor 2007 i časopis »Istorijska baština« broj 17 iz 2008. godine, čiji je izdavač Istorijski arhiv Užice).
- Jovan P. Popović: »Zakonske regulative o razmejitvi arhivskega gradiva v obstoječi zakonodaji«, Arhivi, Ljubljana 1998.
- Jovan P. Popović: »Zaštita arhivske građe i registraturskog materijala krivično pravnim merama« Samoupravno pravo broj 4, Institut društvenih nauka, Beograd 1989.
- Jovan P. Popović: Značaj arhivskog zakonodavstva i arhiva za zaštitu arhivske građe Pravo i Privreda, Beograd 1998.
- Dr. Peter P. Klasinc: »Razvoj arhivistike i arhivske službe u skladu sa razvojem i potrebama elektronskog poslovanja na osnovu novog zakonodavstva u Republici Sloveniji«, Referat podnet na savetovanju arhivskih radnika AP Vojvodine, Novi Sad 2006.

SUMMARY

IS ARCHIVAL LEGISLATION THE ONLY REGULATORY CONDITION FOR THE SUCCESSFUL PROTECTION OF ARCHIVES?

Archival legislation encompasses a set of regulations by which rules governing archives, archival institutions, archival management and interactive relations between society and archives are set up.

A system of archival legislation must be a coherent collection of legal and regulatory documents, based on the experiences of the archival service in a particular state. Implementation of archival legislation, determination of a structure of an archival institution and its activities, staff and resources belong to inner competences of each state.

For the protection of archives we need a corresponding archival legislation. To implement this legislation in an organized way, archival institutions are founded. Archival institutions must be supplied with material conditions for their work, adequate working and storing space, professional staff, equipment and so on.

Therefore, the archival legislation and its implementation, as well as the network of archival institutions, protection, evaluation and use of the archives represent essential components of this extremely important social activity, which protects the cultural assets vital for the preservation of the identity and integrity of a nation.

For a considerable amount of time the archival profession was dealing with the theoretical side of the emerging electronic documents, trying to find the best practice to deal with this new document format, since the traditional methodology does not suit entirely.

The archivists have to answer the following question: "What to do when there is no legal framework and the profession needs to act quickly?" Recommendations of professional associations are not obligatory since they are not legal documents. But, it is always useful to implement them in order to overcome issues when they come up. Archival services should always follow the manuals and recommendations of the International Council on Archives, as well as relevant international, European or national archival and other organizations (like UN, Unesco, etc.).

In former Yugoslavia there was a Federal Council on Archives, composed of representatives from federal and republican archives, the Government and historians. It had a competence to adopt obligatory recommendations on preservation and protection of the archives, which were followed by all interested sides (holders, owners, users, etc).

In former Yugoslav republics there were also Archival Councils, which adopted the professional regulations and the archives' networks in respective republics abided to them.

In the transitional period, the newly founded states did not proclaim the archival principles enough, but mainly followed the experiences of the former legislative and regulatory framework. They tended to consult the experiences of more developed archival states by researching web sites of respective archival institutions and their legislative solutions and professional practices.